

ISHLAB CHIQRISH JARAYONI AUDITI

Mavlanova Dilrabo

TDIU, Moliyaviy tahlil kafedrası o'qituvchisi

KIRISH

Ishlab chiqarish jarayoni auditi korxonaning resurslardan foydalanish samaradorligi, mahsulot sifati va ichki nazorat tizimi holatini baholashga xizmat qiluvchi muhim boshqaruv vositasidir. Raqobat kuchayib borayotgan sharoitda ishlab chiqarish bosqichlarining izchil, tejamkor va xavfsiz tashkil etilishi korxonalar barqarorligining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Shu sababli audit nafaqat moliyaviy natijalarni tekshirish, balki texnologik jarayonlar, mehnat unumdorligi va xarajatlarning asoslanganligini aniqlashda ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi kunda korxonalarda samarali boshqaruvni yo'lga qo'yish, ishlab chiqarishdagi yo'qotishlarni kamaytirish va mahsulot sifatini barqaror saqlash masalalari tobora dolzarb bo'lib bormoqda. Shu nuqtai nazardan ishlab chiqarish auditi rahbariyatga mavjud holatni chuqur tahlil qilish, muammoli nuqtalarni o'z vaqtida aniqlash va kelgusidagi rivojlanish strategiyasini belgilashda ishonchli axborot manbai bo'lib xizmat qiladi.

ASOSIY QISM

Ishlab chiqarish jarayoni auditining asosiy maqsadi ishlab chiqarish faoliyatidagi mavjud holatni xolis baholash, kamchiliklar va yo'qotish manbalarini aniqlash hamda ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqarishdan iborat. Audit jarayonida xomashyo ta'minoti, texnologik intizom, uskunalardan foydalanish darajasi, brak mahsulot ulushi, mehnat resurslari taqsimoti va ishlab chiqarish xarajatlari alohida tahlil qilinadi.

Ishlab chiqarish jarayoni auditi korxonalar faoliyatining samaradorligini baholashda muhim ahamiyatga ega bo'lib, u nafaqat mavjud holatni aniqlash, balki kelgusidagi rivojlanish yo'nalishlarini belgilashga ham xizmat qiladi. Auditor ishlab chiqarish jarayonidagi har bir bosqichni o'rganish orqali resurslardan foydalanish darajasi, texnologik intizomga rioya etilishi, mehnat taqsimotining oqilonaligi va mahsulot sifatiga ta'sir etuvchi omillarni aniqlaydi. Shu tariqa audit korxonalar boshqaruvi uchun amaliy ahamiyatga ega bo'lgan tahliliy xulosalarni beradi.

Mazkur audit turi korxonada quyidagi yo'nalishlar bo'yicha muhim natijalarni beradi:

- ishlab chiqarish quvvatlaridan foydalanish darajasini aniqlash;
- mahsulot tannarxiga ta'sir etuvchi omillarni baholash;
- ichki nazorat va hujjatlashtirish tizimidagi kamchiliklarni topish;
- sifat menejmenti talablariga rioya etilish holatini tekshirish;

• ortiqcha sarf-xarajatlar va samarasiz operatsiyalarni qisqartirish imkoniyatlarini belgilash.

Shu bilan birga, audit natijalari korxonada rahbariyatiga ishlab chiqarishdagi zaxiralarni aniqlash, xarajatlarni optimallashtirish va ichki nazorat mexanizmlarini kuchaytirish imkonini beradi. Ayniqsa, ishlab chiqarish quvvatlari to'liq foydalanilmayotgan yoki brak mahsulot ulushi yuqori bo'lgan holatlarda audit xulosalari amaliy qarorlar qabul qilishda juda muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Ishlab chiqarish jarayoni auditi odatda tayyorgarlik, ma'lumot to'plash, tahlil qilish, baholash va xulosa berish bosqichlaridan iborat bo'ladi. Dastlab korxonaning ishlab chiqarish tuzilmasi, texnologik xaritasi va ichki me'yoriy hujjatlari o'rganiladi. Keyingi bosqichda birlamchi hujjatlar, hisob registrlari, ishlab chiqarish hisobotlari hamda amaliy kuzatuv natijalari asosida jarayonlar tahlil qilinadi. So'ngra aniqlangan holatlar me'yoriy talablar va rejalashtirilgan ko'rsatkichlar bilan solishtiriladi.

Tayyorgarlik bosqichida audit dasturini ishlab chiqish, asosiy xavf zonalarini belgilash va tekshiruv obyektlarini tanlash muhim o'rin tutadi. Ma'lumot to'plash bosqichida esa kuzatish, hujjatlarni tekshirish, qayta hisoblash, intervyu va solishtirma tahlil kabi usullardan foydalaniladi. Bu jarayon auditorning xulosalari yetarlicha asoslangan va ishonchli bo'lishini ta'minlaydi.

Audit samaradorligini oshirish uchun zamonaviy usullardan, jumladan, riskka asoslangan yondashuv, taqqoslama tahlil, ko'rsatkichlar monitoringi va ichki nazorat testlaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Ayniqsa, raqamli boshqaruv tizimlari joriy etilgan korxonalarda real vaqt rejimida ma'lumotlarni tahlil qilish audit sifatini yanada oshiradi.

Bundan tashqari, ishlab chiqarish auditi natijalari asosida korxonada mehnat unumdorligini oshirish, energiya va xomashyo sarfini kamaytirish, sifat nazoratini kuchaytirish hamda boshqaruv qarorlarini yanada asosli shakllantirish mumkin. Demak, asosiy qismda ko'rib chiqilgan audit jarayoni korxonada faoliyatini takomillashtirishga xizmat qiluvchi muhim amaliy vosita sifatida namoyon bo'ladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, ishlab chiqarish jarayoni auditi korxonada faoliyatining ichki imkoniyatlarini aniqlash, resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. U ishlab chiqarish jarayonlaridagi muammolarni erta aniqlash, boshqaruv qarorlarini asoslash va korxonaning uzoq muddatli rivojlanish strategiyasini shakllantirishga xizmat qiladi. Shuning uchun ishlab chiqarish jarayoni auditini muntazam tashkil etish har bir zamonaviy ishlab chiqarish korxonasi uchun zarur boshqaruv amaliyoti hisoblanadi.

Shu bilan birga, audit natijalari korxonada ishlab chiqarish intizomini mustahkamlash, ichki nazorat tizimini takomillashtirish va resurslardan foydalanish

samaradorligini yanada oshirish uchun mustahkam asos yaratadi. Audit orqali aniqlangan kamchiliklar va tavsiyalar amaliyotga joriy etilganda, korxonada mahsulot sifati yaxshilanadi, ortiqcha xarajatlar qisqaradi hamda ishlab chiqarish jarayonlarining barqarorligi ta'minlanadi.

Kelgusida ishlab chiqarish auditi tizimini yanada rivojlantirish uchun raqamli texnologiyalar, avtomatlashtirilgan nazorat vositalari va tahliliy boshqaruv usullaridan samarali foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bu esa korxonalarga o'z faoliyatini zamonaviy talablar asosida tashkil etish, bozor sharoitiga tez moslashish va uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikka erishish imkonini beradi.